

Μνήμων

Τόμ. 2 (1972)

Τ Ο Μ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ : 'Η συγγένεια Μακεδονικής και Μυκηναϊκής διαλέκτου • ΑΝΝΑΣ ΡΑΜΟΥ - ΧΑΨΙΑΔΗ : Οί 'Ικέται παρά τοις ἀρχαίοις 'Ελλησι • ΜΑΡΙΕΤΤΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ - ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η πολιτική και διπλωματική παρουσία του Κ. Ζωγράφου στον 'Αγώνα (1821 - 1827) • ΟΔΓΑΣ ΠΑΛΑΓΓΙΑ : Δυό νσο - αττικά ήμιαργα στο 'Εθνικό Μουσείο • ΕΛΕΝΗΣ ΓΑΡΔΙΚΑ : 'Η ίδρυση του ελληνικού προξενείου της Μάλτας (1827) • ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ : Τά τσιφλίκια του Βελή πασά υιού του 'Αλή πασά • ΑΝΝΑΣ ΡΑΜΟΥ - ΧΑΨΙΑΔΗ : Πολιτειακαί μεταβολαί των Ροδίων από 404 - 351 π.Χ. • ΕΙΡΗΝΗΣ Ν. ΠΑΡΔΑΛΗ : Δύο Ναυτικά 'Ημερολόγια του 'Αγώνος • ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ : 'Η περιοδεία του 'Ανδρέα Μεταξά στην Πελοπόννησο (1830) • ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΕΤΑΛΑ : 'Αξιωματοῦχοι στήν αὐλή του 'Αλή πασά • ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΑΤΗΦΟΡΗ : 'Ενέργειες του 'Ιωάννου Φιλήμονος γιά τήν ἐκδόση φιλοκαποδιστριακής ἐφημερίδας. • ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ : Τοπωνυμικά διασαφήσεις.

Α Β Η Ν Α Ι 1 9 7 2

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΛΤΑΣ (1827)

ΕΛΕΝΗ ΓΑΡΔΙΚΑ

doi: [10.12681/mnimon.143](https://doi.org/10.12681/mnimon.143)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΓΑΡΔΙΚΑ Ε. (1972). Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΛΤΑΣ (1827). *Μνήμων*, 2, 118-134.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.143>

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΛΤΑΣ (1827)*

Ένα γεγονός της ελληνικής διπλωματικής ιστορίας που έχει αγνοηθεί είναι η προσπάθεια να ιδρυθεί ελληνικό προξενείο στη Μάλτα.

Υποθέτω ότι οι ενέργειες, τόσο από την ελληνική, όσο και από την αγγλική πλευρά άρχισαν γύρω στο 1826. Δεν είναι ακόμη γνωστό ποιές ακριβώς ήσαν, μπορεί όμως να διαβλέψη κανείς τα αίτια που τις καθιστούσαν σκόπιμες. Η μόνη σχετική ένδειξη που βρήκα είναι αυτή που παρέχει ο Γ. Γλαράκης, Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, στὸν ἀπολογισμό τοῦ ἔργου του πρὸς τὸν Κυβερνήτη. Στὴν ἐκθεση αὐτὴ ἀναφέρει: «Κατ'αἴτησιν τοῦ αὐτοῦ (*Ἀμύλτωνος*) διορίσθη καὶ ὁ κ. Μακγίλλ ἐλληνικὸς πρόξενος εἰς Μελίτην, καὶ τοῦτο εἶναι τῆς ἐξωτερικῆς μου διαχειρίσεως τὸ σημειωδέστερον»¹. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ ένδειξη ἀγγλικῆς πρωτοβουλίας, ἔστω καὶ ἰδιωτικῆς, στὸ θέμα αὐτό. Τὸ ἐπόμενο βῆμα φαίνεται νὰ εἶναι ὁ διορισμὸς τοῦ Thomas MacGill στὴ θέση τοῦ προξένου στὴ Μάλτα ἀπὸ τὴν Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ².

Τὶ νόημα ἔχει ὁ πρόωρος αὐτὸς διορισμὸς καὶ γιατί ἐπελέγη ἡ Μάλτα σὰν πρῶτος τόπος, στὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἐκπρόσωπος τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας, ἴσως καταφανῆ ἀπὸ μιὰ σύντομη ἀνασκόπηση τῆς διεθνoῦς θέσεως τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν συνθηκῶν που ἐπικρατοῦσαν στὴ Μάλτα ἀφ' ἑτέρου.

Τὸ 1826 τὸ ἐλληνικὸ ζήτημα μοιάζει νὰ φθάνῃ πρὸς τὴ λύση του ἀπὸ τὴ διπλωματικὴ πλευρὰ τουλάχιστον. Ἀπὸ τὶς ἀρχές σχεδὸν τοῦ ἀγῶνα ἡ

* Συντομογραφίες: ΑΥΕ: Ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν· ΓΑΚ: Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους· C.O.: Public Record Office, Colonial Office· F.O.: Public Record Office, Foreign Office. Ὃπου δὲν δηλώνεται τὸ ἀντίθετο ἡ χρονολόγηση γίνεται κατὰ τὸ γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο.

1. Ἰ. Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α, Ἐπιστολαί, ἐκδ. Ε.Βétant, 4 τόμ., Γενεύη 1834-39· μετάφρ. Μ. Σχινᾶ, τ. Α', Ἀθῆναι 1841, σ. 395.

2. ΓΑΚ, Διοικ. Ἐπιτρ., φακ. 213, ἀρ. 5744, ἐν Αἰγίνῃ τῇ 16 Φεβρουαρίου 1827 (π. ἡ.). Τὸ διάταγμα κοινοποιεῖται στὸν F. Ponsonby, Διοικητὴ καὶ ἀρχηγὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Μάλτας στίς 18 Φεβρουαρίου (π. ἡ.) [ΓΑΚ, Διοικ. Ἐπιτρ., φακ. 213, ἀρ. 1615 (ἀντ.)] καὶ στὸν MacGill τὴν ἴδια μέρα [ΓΑΚ, Διοικ. Ἐπιτρ., φακ. 213, ἀρ. 1612 (ἀντ.)].

Ἡ Ἀγγλία εἶχε δείξει ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ γεγονότα στὴν ἐλληνικὴ χερσόνησο κυρίως διότι ἡ γειτνίαση τῶν Ἰονίων δημιουργοῦσε ἄμεσα προβλήματα στὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση³. Ἡ πρωτοβουλία ὅμως τῆς Ἀγγλίας στὸ θέμα αὐτὸ δὲν ἀκολούθησε τυπικὴ διαδικασία καὶ παρατηρεῖται κάποια σύγχυση στὸ Foreign Office ὡς πρὸς τὴ γραμμὴ ποῦ ἔπρεπε νὰ υἱοθετηθῇ. Πάντως ἡ πρώτη σιωπηρὰ ἀναγνώριση τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐμπολέμων χρονολογεῖται ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ συνεδρίου τῆς Βερόνας, ὅταν ὁ Hamilton συνιστᾷ στοὺς προξένους τῆς Ἀνατολῆς νὰ σεβασθοῦν τὸν ἀποκλεισμό τῶν παραλίων ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες (9 Νοεμβρίου 1822)⁴. Τὴν *de facto* αὐτὴ ἀναγνώριση τῶν ἐμπολέμων ἐπισημοποιεῖ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση στὶς 25 Μαρτίου 1823· τὴν σιωπηρὰ ἀναγνώριση ἀκολουθεῖ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1824 ἡ ρητὴ : ὁ G. Canning δηλώνει στὴν Προσωρινὴ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ὅτι «τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐμπολέμων ἐγένοντο ἀναλλοιώτως σεβαστά». Τὸ πρῶτο αὐτὸ ἔγγραφο ξένης Δυνάμεως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση θεωρήθηκε σὰν ἀναγνώριση «τῆς πολιτικῆς της ἐπάρξεως». Αὐτὴ ὅμως κατὰ τὴ γνώμη τοῦ G. Canning ἔπρεπε νὰ ἀποφασισθῇ ἀπὸ κοινοῦ μὲ ὅλες τὶς Μεγάλες Δυνάμεις καὶ ἐβράδυνε πολὺ ἀκόμη⁵.

Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση ἦταν φυσικὰ ἡ πρώτη ποὺ κινήθηκε γιὰ νὰ ἀποσπᾷ τὴν αἴτηση μεσολαβήσεως ἀπὸ τοὺς ἐμπολέμους πρὸς ὅλες τὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ἤδη τοῦ 1826, ἀνησυχῶντας γιὰ τὴν τροπὴ ποὺ ἔπαιρνε ἡ ἐπανάσταση στὴν ἐλληνικὴ χερσόνησο καὶ γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν θαλασσῶν. Τὶς διαθέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἐγνώριζε ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τὴν αἴτηση προστασίας τῆς 26 Ἰουλίου 1825⁶, ἀπὸ τὴ συνάντηση τοῦ Stratford Canning μὲ τὸν Ἀ. Μαυροκορδάτο τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Δεκεμβρίου⁷, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίσημὴ αἴτηση μεσολαβήσεως ποὺ ἀπηύθυνε πρὸς τὶς Δυνάμεις ἡ Τρίτη Ἐθνοσυνέλευση πρὶν δια-

3. Τὸ πολὺπλοκο ζήτημα τῆς ἀναγνώρισεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τῶν φάσεων ἀπὸ τὰ ὁποῖα πέρασε ἐξετάζεται διεξοδικὰ στὴ μελέτῃ τοῦ Κ. Εὐσταθιάδη «Σχέσεις τῶν Ἑλλήνων Ἐπαναστατῶν τοῦ 1821 πρὸς τὰς ξένες Δυνάμεις» Μελέται Διεθνoῦς Δικαίου 1922-1959, 3τ. Ἀθῆναι 1959. τ. Β' σ. 597-658.

4. Αὐτόθι σ. 623-4.

5. Αὐτόθι σ. 631.

6. Βλ. Δ. Καμπούρογλου, Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Δ. Ρώμα, 2 τ., Ἀθῆναι 1901-1906, τ. Α', σ. 592.

7. C. W. Crawley, *The Question of Greek Independence*, Camdridge 1930, σ. 55. Τὸ κείμενο εἰς Δ. Κοκκίνο, Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, 12 τ. Ἀθῆναι 1956-1960, τ. Θ', σ. 134-143.

κόψη τις ἐργασίες της⁸. Καὶ στὶς 4 Ἀπριλίου 1826 τὸ ἀγγλορωσικὸ πρωτόκολλο τῆς Πετροπούλεως προβλέπει μεσολάβηση κάτω ἀπὸ παρόμοιους ὅρους⁹.

Στὸ διεθνὲς πεδίο ἀρχίζει τώρα ἡ Ἑλλάδα νὰ διεκδικῇ ὀντότητα κράτους. Ἡ Ἐπιτροπὴ ποὺ ὀρίζεται ἀπὸ τὴν Τρίτη Ἐθνοσυνέλευση γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν συμβιβασμὸ μὲ τὴν Πύλη ἔχει ἀποστολὴ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀνεξάρτητη, μὲ δική της ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἐκπροσώπηση στὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη¹⁰. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτὴν, ἡ συνθήκη τῆς 6 Ἰουλίου 1827, συμπληρώνοντας τὸ πρωτόκολλο τῆς Πετροπούλεως προβλέπει καὶ μέτρα καταναγκαστικὰ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς μεσολαβήσεως : ἐὰν ἡ Πύλη δὲν τὴ δεχθῇ, οἱ Μεγάλες Δυνάμεις θὰ ἰδρῦσουν ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα ἀνταλλάσσοντας προξένους καὶ θὰ λάβουν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀνεξαρτησίας της¹¹.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο τοποθετεῖται ἡ προσπάθεια ποὺ ἔκανε ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκηση νὰ ἀποκτήσῃ μόνιμους ἐκπροσώπους τῶν συμφερόντων της καὶ τῶν ὑπηκόων της στὰ ξένα ἐμπορικὰ κέντρα.

Ἡ ἐπιλογὴ τῆς Μάλτας γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ πρώτου ἐλληνικοῦ προξενείου εἶναι ἀρκετὰ προβληματικὴ. Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι οἱ δύο παραπάνω λόγοι — συγκεκριμένα ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἡ προάσπιση τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων — ἔπαιξαν τὸ σημαντικώτερο ρόλο στὴν πρώτη ἐμφάνιση τοῦ προξενικοῦ θεσμοῦ στὸ Ἑλληνικὸ κράτος, τότε εἶναι εὐλόγο νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς ὅτι σὲ πολλὰ ἄλλα κέντρα τὸ ἐλληνικὸ στοιχεῖο εἶναι πολυπληθέστερο καὶ τὰ οἰκονομικὰ του συμφέροντα ζωτικώτερα ἀπὸ ὅτι στὴ Μάλτα. Γιατὶ παρ' ὅλα αὐτὰ ἐπελέγη ἡ Μάλτα, πρέπει νὰ φανῇ ὅταν ἐκτεθοῦν οἱ ιδιάζουσες σχέσεις της μὲ τὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα.

Ἡ Μάλτα γνώρισε τὴν πιὸ μεγάλη ἄνθηση τοῦ ἐμπορίου της στὴν περίοδο τῶν ναπολεοντειῶν πολέμων καὶ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ (1806) : ἡ Ἀγγλία ἐπέτρεπε στὴ γαλλοκρατούμενη Εὐρώπη νὰ εἰσάγῃ μόνο ἐμπορεύματα προερχόμενα ἀπὸ τὴ Βρεταννικὴ Αὐτοκρατορία. Ἡ Μάλτα ἐπομένως ἔγινε ὁ κύριος σταθμὸς τροφοδοσίας τῆς Εὐρώπης. Ἡ κίνηση

8. Α. Ζ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, 11 τ., Πειραιεὺς 1839 - 1852, τ. Δ', σ. 132.

9. E. Driault - M. Lheritier, Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours, 5 τ., Paris 1925, τ. Α', σ. 318 - 9· βλ. καὶ C. W. Crawley, ἔνθ' ἀν., σ. 56· M. Hurst, Key Treaties for the Great Powers 1814 - 1914, 2 τ., [London 1972], τ. Α', σ. 167 - 9.

10. Α. Ζ. Μάμουκα, ἔνθ' ἀν., τ. Δ', σ. 92.

11. M. Hurst, ἔνθ' ἀν., σ. 180 - 4, συμπληρωματικὸ ἄρθρο § I· βλ. καὶ C. W. Crawley, ἔνθ' ἀν. σ. 76.

τοῦ νησιοῦ αὐξήθηκε ἀκόμη περισσότερο τὸ 1808 ἐξ αἰτίας τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς κατὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου : τὰ μέτρα ποὺ υἱοθετήθηκαν ἀνάγκασαν τὴν Ἀγγλία νὰ εἰσάγῃ πρῶτες ὕλες ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Ἡ Μάλτα, στὴ μέση τῆς διαδρομῆς, ἔγινε κέντρο διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου καὶ ἀποθηκεύσεως καὶ πολλοὶ ἐμπορικοὶ οἶκοι ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ. Τὸ 1813, τὸ τέλος τῶν ναπολεοντείων πολέμων ἀλλὰ κυρίως ἡ μεγάλη ἐπιδημία πανώλης ἐσήμανε τὴν παρακμὴ τοῦ ἐμπορίου τῆς Μάλτας· ἡ καραντίνα ποὺ ἐπιβαλλόταν στὰ μεσογειακὰ λιμάνια σὲ ὅσα πλοῖα προήρχοντο ἀπὸ τὴ Μάλτα ἀπονέκρωσε τὸ ἐμπόριό της γιὰ πολλὰ χρόνια. Σὲ πολλὰ μάλιστα ἀπὸ αὐτά, γιὰ λόγους ἐμπορικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἡ ἐπιβολὴ καραντίνας συνεχίσθηκε ἐπὶ πολὺ διάστημα μετὰ τὴν παρέλευση τῆς ἐπιδημίας. Τελικὰ, μόλις τὸ 1826 ὁ Διοικητὴς τῆς Μάλτας Lord Rawdon - Hastings κατῳρῶσε μετὰ ἀπὸ ἐπίμονες διαπραγματεύσεις νὰ ἄρῃ τοὺς περιορισμοὺς αὐτοὺς. Ἀπὸ τὸ 1826 ἄρχισε νέα ἀνθιση στὸ ἐμπόριο τοῦ τόπου. Τὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο τῶν δημητριακῶν ἰδίως διεξαγόταν μέσω Μάλτας· ἔτσι τὸ λιμάνι της γέμισε ἀπὸ ἀποθῆκες καὶ ἐμπορικοὺς οἶκους. Οἱ ἑλληνικοὶ οἶκοι πῆραν τὴ θέση τους δίπλα στοὺς ἀγγλικούς, ἰταλικούς καὶ μαλτέζικους, ὅπως καὶ στὰ ἄλλα μεσογειακὰ κέντρα, τὴν Ἀγκώνα, τὴ Γένοβα καὶ ἰδίως τὸ Λιβόρνο καὶ τὴ Μασσαλία¹².

Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα, πρέπει νὰ ὑποθέσῃ κανεῖς ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μάλτας δὲν ἦταν πολυάριθμος. Δὲν ὑπάρχει καμία ἐνδειξὴ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἑλληνικῆς κοινότητος τὰ προεπαναστατικὰ χρόνια, ἡ δὲ ὁρθόδοξη ἐκκλησία ἦταν παραμελημένη. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴ σφαγὴ τῆς Χίου καὶ ἀπὸ ἄλλες καταστροφὲς ἄρχισαν, ἀπὸ τὸ 1822 καὶ μετὰ, νὰ συρρέουν πρόσφυγες στὴ Μάλτα. Πόσοι ἦσαν καὶ ποιά ἦταν ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ τους κατάστασις δὲν εἶναι σαφές. Ἀπὸ σποραδικὲς πληροφορίες ὅμως φαίνεται ὅτι καὶ τότε ἀκόμη ἡ γνώσις τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας ἐσπάνιζε : ἡ ἀμερικανικὴ ἱεραποστολή, ποὺ ἵδρυσε τυπογραφεῖο στὴ Μάλτα τὸ 1822, μὲ δυσκολία βρῆκε ἓνα Χιώτη πρόσφυγα γιὰ νὰ ἐργασθῇ στὴν ἐκτύπωση τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων¹³. Ἕνας ἄλλος Χιώτης, ποὺ

12. Γενικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Μάλτας παρέχουν κυρίως οἱ ἀκόλουθοι : T. Z a m m i t, *Malta, the Maltese Islands and their History*, Malta 1957, 3η ἐκδ. · B. B l o u e t, *The Story of Malta*, London 1967. Τὰ βιβλία τῶν ταξιδιωτῶν καὶ τῶν ἱεραποστόλων παρέχουν πολὺτιμα στοιχεῖα γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασις στὴ Μάλτα· βλ. J. D a v y, *Notes and Observations on the Ionian Islands and Malta*, 2 τ. London 1842· R.M. M a r t i n, *Gibraltar, Malta and the Ionian Islands*, London 1837.

13. A.B.C.F.M., *Fourteenth Annual Report* (Boston, 1823) σ. 123· ἀναφέρεται εἰς E. L a y t o n, «The Greek Press at Malta of the American Board of Commissioners for Foreign Missions (1822 - 1833)» Ἑρανιστής, Θ', 53 (171), σ. 173. Ὁ Ἀγγλὸς ἱεραπόστολος S. S. W i l s o n καθὼς καὶ ὁ Ἀμερικανὸς συνά-

οἱ ὑποθέσεις του τὸν συνέδεσαν μὲ τὴ Μάλτα, χωρὶς νὰ εἶναι μόνιμος κάτοικός της, εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος. Ἀγόρασε καὶ ἐπάνδρωσε ἐμπορικὰ πλοῖα γιὰ λογαριασμό τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, στὸ δὲ σπίτι του στὴ Βαλέττα ἐφιλοξένησε τὸν Καποδίστρια, ὅταν αὐτὸς τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1827 κατέβαινε στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνηση¹⁴.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ ἐδημιούργησε ἰδιαίτερες ἐπαφές μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Μαλτέζων εἶναι τὸ γεγονός ὅτι καὶ ἡ Μάλτα καὶ μεγάλη καὶ οἰκονομικὰ ἀκμαία μερίδα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ βρισκόταν κάτω ἀπὸ κοινὸ ἀγγλικὸ καθεστῶς¹⁵. Ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν Ἰονίων καὶ τῆς Μάλτας ἦταν ἐπομένως συνεχῆς καὶ τακτικὴ μὲ τὰ δρομολόγια τῶν ἀγγλικῶν πλοίων. Τὰ δὲ πλοῖα ποὺ ἦσαν ἐφοδιασμένα μὲ ἰονικὴ σημαία εἶχαν ἀτέλεια στὰ λιμάνια τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἴση μεταχείριση μὲ τὰ ἀγγλικά. Τὰ προνόμια αὐτὰ ἐπεκτείνονταν καὶ σὲ ὅσους Ἕλληνες ἐμποροπλοιάρχους κατῴρθωναν νὰ ἐξασφαλίσουν στὰ πλοῖα τους ἰονικὴ σημαία. Ἡ ἐπικοινωνία αὕτη, λόγου χάριν, ἐβοήθησε τὴ Μάλτα νὰ λύσῃ τὸ σοβαρὸ πρόβλημα ὑπερπληθυσμοῦ ποὺ ἀντιμετώπιζε· τὸ 1826 ὁ Ἀρμοστής Lord Rawdon - Hastings ἔστειλε 278 Μαλτέζους ἀγρότες σὰν ἀποίκους στὴν ἀραιοκατοικημένη Κεφαλλονιά¹⁶.

Ἡ Μάλτα ἔγινε χάρη στὴ θέση της ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς χριστιανικῆς Δύσεως πρὸς τὴ μωαμεθανικὴ Ἀνατολὴ καὶ χάρη στὴν ἱστορία της τὸ σταυροδρόμι τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων θρησκευμάτων. Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἱπποτῶν κατὰ τῶν ἀπίστων, οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Μάλτας, τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τῆς ἀγγλικανικῆς ἐξουσίας, τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας μὲ τὰ κατάλοιπα τῆς ἱπποτικῆς παραδόσεως εἶχαν σὰν κέντρο τὴ Μάλτα. Ἐκεῖ ἐγκαταστάθηκαν ἤδη ἀπὸ τὴ δευτέρη δεκαετία τοῦ 19ου αἰῶνα ἱεραποστολικά κέντρα, ἀγγλικά πρῶτα καὶ ἀμερικανικά ἀργότερα. Τὰ τυπογραφεῖα τους ἐξέδιδαν πλῆθος ἑλληνικὰ βιβλία

δεελφός του D. Temple κατηχοῦσαν τάξεις ἑλληνοπαίδων στὴ Μάλτα, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Χίου· S. S. Wilson, *A Narrative of the Greek Mission, Malta 1839*, σ. 308 - 9.

14. Ἀ. Κ ο ν τ ο σ τ α ὕ λ ο υ, Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν καὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ νομισματοκοπείου, ἐν Ἀθήναις 1855, σ. 259.

15. Τὰ Ἴονια καὶ τὰ νησιὰ τῆς Μάλτας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ T. Maitland (1813 - 24) εἶχαν μάλιστα κατὰ καιροὺς τὸν ἴδιο Ἀρμοστή. Κατάλογος τῶν Ἀρμοστῶν εἰς T. Z a m m i t, ἐνθ' ἄν., σ. 409.

16. Αὐτόθι, σ. 283. Προτάσεις γιὰ παρόμοιους ἀποικισμοὺς γίνονται κατὰ καιροὺς στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἀκοικιῶν· τὸ 1831 ὁ F. Ponsonby προτείνει ἀποικισμό στὴν Εὐβοία (C.O. 714/9, 3 Μαρτίου 1831). Κάτι ἀνάλογο συνιστᾷ τὸ 1839 ὁ S. S. Wilson τῆς Ἀγγλικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας στὴ Μάλτα, μὲ ἀποστολὴ Μαλτέζων ἀγροτῶν πάλι στὴν Εὐβοία· ὁ σκοπὸς τοῦ ἀποικισμοῦ εἶναι τώρα προσηλυτιστικός (S. S. Wilson, ἐνθ' ἄν. σ. 585 κ.έ.).

θησκευτικά καὶ διδακτικά, ποὺ ἀπευθύνονταν κυρίως στοὺς Ἕλληνες μαθητές· ἀπὸ ἐκεῖ οἱ ἱεραπόστολοι, περιηγητὲς καὶ φιλέλληνες ἐξορμοῦσαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα¹⁷. Ἡ Μάλτα ἔγινε τὸ κέντρο τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας στὶς σχέσεις της μὲ τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴ καὶ ἰδίως μὲ τὴν Ἑλλάδα· καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἵδρυσαν τὸ τυπογραφεῖο τους ἐκεῖ ἀντὶ γιὰ τὴ Σμύρνη, ὅπως ἀρχικὰ ἐσχεδιάζαν, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἐμποδίστηκαν ἀπὸ τὴν κατάστασι ποὺ ἐδημιουργήθηκε ἐκεῖ μὲ τὴν ἐλληνικὴ ἐπανάστασι¹⁸.

Ἡ πορεία τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐδημιούργησε καινούργια προβλήματα στὶς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴ Μάλτα. Τὸ 1825 ἡ Μάλτα εἶναι τὸ κέντρο ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ Ἕλληνες προμηθεύονται τὴν ἐξάρτησι τῶν πλοίων τους. Οἱ Ὑδραῖοι καὶ οἱ Σπετσιῶτες στέλνουν ἀνθρώπους ἐξουσιοδοτημένους ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸ γιὰ νὰ διαπραγματευθοῦν ἐκεῖ τὴν ἀγορὰ τῶν εἰδῶν αὐτῶν· γιὰτὶ νομίζουν *«αἷθι ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ ἐφθηνότερα καὶ εὐκολώτερα τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γειτονικὸν ἡμποροῦμεν ἐκεῖ μόνον νὰ τὰ λάβωμεν ταχύτερα, καὶ διὰ τὸ φιλελεύθερον τῆς Διοικήσεως ἐκεῖ μόνον δὲν ὑποπτεύομεν ἢ ἀπαντήσωμεν παραμικρὸν ἐμπόδιον ἢ δυσκολίαν εἰς τὴν ἐξαγωγὴν των»*¹⁹. Οἱ δύο Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι — ὁ Ὑδραῖος Α.Γ. Στίπας καὶ ὁ Σπετσιώτης Ν. Γουδῆς, ποὺ συνεχίζει γιὰ τὸ Λιβόρνο — μαζί μὲ τὸν Δ. Ἰατρό, κάτοικο τῆς Μάλτας, ἀποτελοῦν τὴν *«ἐν Μάλτᾳ ἐπιτροπὴ τῆς Διοικήσεως»*²⁰.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ, ποὺ παρατηρεῖται ἡ μεγάλη ἀνάπτυξι τοῦ φιλελληνισμοῦ στὴ Δύση, τὸ Κομιτάτο τοῦ Λονδίνου προετοιμάζεται νὰ στείλῃ στὴν Ἑλλάδα μὲ ἐξοδὰ του τὸν Cochrane μὲ ἀτμοκίνητα πλοῖα καὶ τὸν Robert Wilson μὲ 4.000 τακτικὸ στρατό,²¹ τὸν ὁποῖο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι προσπαθεῖ χωρὶς ἐπιτυχίαν νὰ στρατολογήσῃ στὴ Μάλτα²². Ἡ ἐνέρ-

17. S. A. Larrabee, *Hellas Observed, the American Experience in Greece 1775 - 1865*, New York 1957, passim· E. Layton, ἐνθ' ἀν., γιὰ τὴ δράσι τῆς ἀμερικανικῆς ἱεραποστολῆς.

18. Αὐτόθι, σ. 171.

19. Ἀ. Λιγνοῦ, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778 - 1832, 16 τ., Πειραιεὺς 1921 - 1932, τ. ΙΑ', σ. 88, Πρόκριτοι πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν, Ὑδρα 24 Μαρτίου 1825 (π. ἡ.)· βλ. αὐτόθι, τ. ΙΑ', σ.σ. 20, 74, 84, 100, 166, 203, 223, 247 κ. ἄ.

20. Τὸ ἔργο της λήγει μὲ τὴν ἀγορὰ τῶν ἀναγκαίων ἐξοπλισμῶν καὶ τὴν ἀποστολὴ τους στὴν Ἑλλάδα· αὐτόθι, τ. ΙΑ', σ. 648 - 9· τ. ΙΒ', σ. 15.

21. Δ. Καμπούρογλου, ἐνθ' ἀν., τ. Α', σ. 690, Ἐπιτροπὴ Ζακύνθου πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη, 9 Σεπτεμβρίου 1825 (π. ἡ.). Δὲν εἶναι σαφές ἂν οἱ διαπραγματεύσεις ὀφείλονται σὲ ἐλληνικὴ ἢ ἀγγλικὴ πρωτοβουλία.

22. Γιὰ τὸ ἐγχεῖρημα αὐτὸ βλ. Κ. Γαρδικα, «Ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωίδης καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι» Μνήμων Ι (1971) σ. 46 - 7. Ὁ Robert Wilson, ἰδιαιτέρος γραμματεὺς τοῦ Ἀρμοστή τῆς Μάλτας Lord Rawdon - Hastings,

γεια αυτή υποστηρίζεται από το Φιλελληνικό Κομιτάτο του Λονδίνου και από παράγοντα της Διοικήσεως της Μάλτας, τόν R. Wilson, ιδιαίτερο γραμματέα του 'Αρμοστή²³. 'Απέτυχε χάρη στην αντίθεση της επίσημης 'Αγγλίας, κυρίως του ύπουργού των 'Αποικιών Lord Bathurst και του Wellington. 'Ο Bathurst εκφράζει την ανεπιφύλακτη δυσaréσκειά του για τις ενέργειες των 'Ελλήνων απεσταλμένων στη Μάλτα και ζητά από τόν 'Αρμοστή Hastings εξηγήσεις για την άστοχη ενέργεια του γραμματέα του²⁴. 'Ο Hastings την αποδίδει σε πιθανή παρανόηση των συζητήσεων που είχε ό R. Wilson με 'Ελληνες άρχηγούς κατά τó ταξίδι του στην 'Ελλάδα και άναλαμβάνει νά διατάξει άνακρίσεις²⁵. Παράλληλα, τó ύπουργείο των 'Αποικιών παίρνει τά μέτρα του ώστε νά ματαιώσει την προσπάθεια της ελληνικής άποστολής στη Μάλτα και νά προλάβη τή συλλογή εκεί πολεμικού ύλικού και τόν έξοπλισμό πλοίων που προορίζονται για τήν 'Ελλάδα²⁶. Μιά παρόμοια ενέργεια θά παρεβίαζε τις άρχές της άσστηράς ούδετερότητος της κυβερνήσεως.

'Ο Sir George Canning, στην προσπάθειά του νά επιτύχη τή μεσολάβηση της 'Αγγλίας, με τήν άπειλή νά άναγνωρίση την άνεξαρτησία της 'Ελλάδος, άν ή Πύλη έμενε άμετάπειστη, συνάντησε τήν αντίδραση του Wellington και του Bathurst. 'Αλλά ή μεγάλη άνάπτυξη της πειρατείας, άπό τó 1826, κατέδειξε ότι άσστηρά ούδετερότης ήταν άνεφάρμοστη : οί Γάλλοι και οί Αύστριακοί κατεδίωξαν χωρίς διάκριση πολεμικά και πειρατικά πλοία· ό Hamilton προσπαθώντας νά τήν εφαρμόση άπέτυχε και προκάλεσε τή μεσολάβηση των Δυνάμεων για τήν άποκατάσταση της άσφάλειας στις θαλάσσιες επικοινωνίες της άνατολικής Μεσογείου και τήν ειρήνευση των έμπολέμων. Παρ' όλο που ό Hamilton κατεδίωξε τήν πειρατεία σε συνεργασία με τήν 'Ελληνική Διοίκηση, όσα πλοία συνελάμβανε αυτός, έδικάζονταν άπό τά δικαστήρια της Αύτοκρατορίας και όχι

σ' ένα ταξίδι του στην Πελοπόννησο είχε συζητήσει με τις ελληνικές άρχές, που κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ή Μάλτα προσφέρεται για στρατολογία μισθοφόρων· 'Α. Λιγνός, 'Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτου 1821 - 1832, 5 τ., 'Αθήναι - Πειραιές 1920 - 1927, τ. Ε', σ. 259· C. O. 158 / 50 / 218, Hastings πρós Bathurst, 31 'Ιανουαρίου 1826.

23. Παύει νά είναι γραμματεός άπό τόν 'Οκτώβριο 1825, τήν εποχή που πραγματοποιεί τó ταξίδι του στην 'Ελλάδα· αυτόθι.

24. C. O. 159/7 f. 333 (άντ.), R. W. Hay πρós J. Planta, 30 'Ιανουαρίου 1826· C. O. 159/8/74 f. 160 (άντ.), Bathurst πρós Hastings, 26 'Ιανουαρίου 1826.

25. C. O. 158/50/218, Hastings πρós Bathurst (άπόσπασμα και πρós F. O.)

26. 'Η σχετική άλληλογραφία του ύπουργείου των 'Αποικιών (C. O.) με τις άρχές της Μάλτας έντείνεται μετά άπό πληροφορίες ότι ό Cochrane έχει τεθή στην ύπηρεσία των 'Ελλήνων και ότι άγγλικό ναυπηγείο κατασκευάζει στόν Τάμεση άτμόπλοια για τήν 'Ελληνική επανάσταση· C. O. 159/8 ff. 150, 250, 259 - 262 (άντ.)· Δ. Καμπούρογλου, ένθ. άν., τ. Α', σ. 709.

ἀπὸ ἐλληνικά²⁷. Ὁ πλησιέστερος καὶ καταλληλότερος σταθμὸς ἦταν ἡ Μάλτα. Ἡ ἀνησυχαστικὴ αὔξησις τῆς πειρατείας ἀπὸ τὸ 1826 καὶ μετὰ, ὁδήγησε πλῆθος Ἑλλήνων ναυτικῶν στὰ βρεταννικὰ δικαστήρια καὶ στὶς φυλακὲς τῆς. Ἐκεῖ ἡ ὑπεράσπιση βρισκόταν στὰ χέρια ξένων δικηγόρων²⁸ καὶ οἱ ἐλληνικὲς ἀρχὲς δὲν εἶχαν κανένα τρόπο νὰ ἐπηρεάζουν τὰ γεγονότα. Ἕνας ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑποστηρικτῆς τῶν συμφερόντων τους ἦταν ἀπαραίτητος εἰδικὰ στὴ Μάλτα, γιὰ τὸ λόγο αὐτό²⁹.

Ἡ δημιουργία τοῦ πρώτου ἐλληνικοῦ προξενείου ἐγίνε μετὰ ἀπὸ σύσταση τοῦ Hamilton, ποὺ πρότεινε τὸν Thomas MacGill γιὰ τὴ θέση αὐτή³⁰. Ἐλάχιστα βιογραφικὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν γι' αὐτόν. Ἦταν ἔμπορος ἀπὸ τὴ Γλασκώβη καὶ ἐγκαταστάθηκε μόνιμα στὴ Μάλτα³¹ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα, μετὰ τὴν κατάληψή τῆς ἀπὸ τὶς ἀγγλικὲς δυνάμεις. Κρίνοντας ἀπὸ τὴ συγγραφικὴ του δραστηριότητα πρέπει νὰ εἶχε εὐρύτερα ἐνδιαφέροντα : μετὰ ἀπὸ ἓνα ἐμπορικὸ ταξίδι στὴν Τύνιδα ἐκδίδει ἓνα βιβλίο γιὰ τὴ χώρα αὐτή³². Ἀργότερα δημοσιεύονται δύο ἐργασίες τοῦ ἐλληνικά³³ καὶ ἓνας ὁδηγὸς τῆς Μάλτας ἀπευθυνόμενος κυρίως σὲ ἀρχαιοφίλους³⁴.

27. Μεγάλου μέρος τῶν ναυτικῶν ἐξορμήσεων γινόταν στὴν περιοχὴ τῶν νησιῶν τῆς Μάλτας. Ὁ C. Fabvier, λόγου χάριν, συνιστᾷ στοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας νὰ κατασκοπεύσουν γύρω ἀπὸ τὴ Μάλτα, ὥστε νὰ βυθίσουν τὶς φρεγάτες, ποὺ εἶχε παραγγεῖλει ὁ Ἰμπραήμ ἀπὸ τὴ Μασσαλία. Ἄ. Λιγνὸς, Ἄρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τ. IB', σ. 187, Fabvier πρὸς Προκρίτους, Δαμαλάς 27 Μαΐου 1826 (π. ἡ.).

28. AYE, 1828/99/1, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 8 Ἰουνίου 1928. Σύνομα ἐκτίθεται ἡ κατάστασις τῆς πειρατείας καὶ τῶν φυλακῶν τῆς Μάλτας εἰς A. V. Laferla, British Malta, 2 τ. Malta 1945. τ. A', σ. 134-6. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἀπόσπασμα τοῦ S. S. Wilson, (ἐνθ' ἂν., σ. 300) : «Ἐχὼ κατὰ καιροὺς κηρύξει σὲ πλῆθος ἐξήντα μέχρι ὀγδόντα φυλακισμένων στὸ Fort Emanuele στὴ Μάλτα».

29. Ἀν ἐξαιρέση κανεῖς τὶς χώρες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ τὶς ὁποῖες οἱ Ἕλληνες ἦσαν σὲ ἐμπόλεμη κατάστασις, καὶ τὰ Ἑπτάνησα, ὅπου τὸ ἐλληνικὸ στοιχεῖο ἦταν τόσο ἰσχυρὸ ὥστε οἱ ἐπαναστατημένοι ὁμοεθνεῖς τους δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ἰδιαίτερο προξενικὸ ἀντιπρόσωπο, ἡ Μάλτα παραμένει ἡ μόνη χώρα ποὺ προσφέρεται γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ πρώτου προξενείου.

30. Βλ. ἀν. σ. 118. Σχετικὴ ἀλληλογραφία τοῦ G. W. Hamilton ὅμως δὲν ἔχω βρεῖ.

31. C.O. 158/61/292, F. Hankey πρὸς R. W. Hay, 29 Δεκεμβρίου 1828.

32. T. MacGill, An Account of Tunis, Glasgow 1811.

33. Δ. Γκίνη - Β. Μέξια, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800 - 1863, Ἀθῆναι 1939 - 1959, τ. A', ἀρ. 1840, Διατριβὴ περὶ τῆς καλλιέργειας τῶν Γεωμήλων, πρὸς χρῆσιν τῶν τῆς Ἑλλάδος γεωργῶν., Μελίτη 1829· αὐτόθι, ἀρ. 1996, Χορτολογία..., Μελίτη 1830.

34. T. MacGill, Handbook or Guide, for Strangers Visiting Malta, Malta 1839.

Τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἂν καὶ συγκεκριμένη φιλελληνική του δραστηριότητα παραμένει ἄγνωστη, πρέπει νὰ προϋπῆρχε τοῦ διορισμοῦ του³⁵. Καὶ προτοῦ λάβῃ τὴν κοινοποίηση τοῦ διορισμοῦ, εἶχε ἐπαυλειμμένη ἀλληλογραφία μὲ τὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ³⁶.

Ἡ ἔννοια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ιδρύσεως τοῦ προξενείου περιλαμβάνονται στὸ διάταγμα καὶ στὴν κοινοποίησιν τοῦ διορισμοῦ: τὸ προξενεῖο ιδρύθηκε γιὰ τὴν προαγωγή τῶν συμφερόντων τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ταξιδιωτῶν. Ὁ πρόξενος πρέπει νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὶς ἀρχὰς τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ ἔχει καθῆκον νὰ στέλνῃ τακτικὰς ἀναφορὰς στὴν κυβέρνησίν του γιὰ τὰ θέματα τῆς ὑπηρεσίας του καὶ γιὰ τὴ διεθνή κατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος³⁷. Ἡ ὑπαρξὴ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους σὲ ξένη χώρα, πέρα ἀπὸ τὴν πρακτικὴ αὐτὴ σκοπιμότητα, ἀποτελεῖ ἴσως καὶ μιὰ ἀπόπειρα νὰ ἐδραιωθῇ ἡ παρουσία τοῦ σὰν ἀνεξάρτητο κράτος.

Ἡ ἱδρυσιμὴ ὁμολογία τοῦ προξενείου τῆς Μάλτας ἦταν μονομερής. Δημιουργήθηκε μὲ διάταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ἡ ὁποία τὸ κοινοποίησε πρὸς τὶς ἀρχὰς τῆς Μάλτας ζητώντας ταυτόχρονα νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ MacGill στὴ θέση αὐτή. Προηγούμενη ὁμολογία συνεννόησιν γιὰ τὴ δημιουργία τῆς δὲν ὑπῆρχε. Ἡ δυσκολία ἐπιτείνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι παρατηρεῖται στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἓνα πρωθύστερο στίς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων μὲ τὶς Δυνάμεις.

Παρ' ὅλο πὺν οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάτες εἶχαν ἀναγνωρισθῇ σὰν ἐμπόλεμη δύναμις ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ἤδη ἀπὸ τὸ 1824³⁸, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1827 ὅταν ιδρύεται τὸ προξενεῖο, δὲν εἶχαν ἀναγνωρισθῇ ἀκόμα σὰν ἀνεξάρτητο κράτος· οἱ Δυνάμεις διατύπωσαν τὴν πιθανότητα αὐτὴ, ἀρχικὰ μάλιστα σὰν ἀπειλὴ πρὸς τὴν ἀδιάλλακτὴ Πύλιν, μόλις τὸν Ἰούλιο. Οἱ δὲ διαπραγματεύσεις πὺν ἀρχισαν μετὰ τὴ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου διήρκεσαν μέχρι τὴν ὑπογραφή τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830. Ὁ πρόωρος διορισμὸς προξένου στὴ Μάλτα καὶ ἡ ἀπαίτησιν νὰ ἀναγνω-

35. Στὴν κοινοποίησιν τοῦ διορισμοῦ του πρὸς τὸν ἴδιον ἡ Διοίκησις εἶναι «πεπεισμένη εἰς τὸν ἐγνωσμένον φιλελληνισμόν, τὰ προτερήματα καὶ τὴν ἀξιοτιμὴν» του· ΓΑΚ, Διοικ. Ἐπιτρ., φακ. 213, ἀρ. 1612 (ἀντ.) Γ. Γραμματεὺς Δ.Ε.Ε. πρὸς Τ. MacGill, 18 Φεβρουαρίου 1827 (π. ἡ.).

36. Τὴν παραλαβὴν τῆς κοινοποιήσεως γνωστοποιεῖ στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησιν ἄρκετὸ χρόνον ἀργότερα· ΑΥΕ, 1827/39/2, Τ. MacGill πρὸς Γ. Γλαράκη, 26 Ἰουνίου 1827· ἀλλὰ προηγουμένως ΑΥΕ, 1827/99/10, Τ. MacGill πρὸς Γ. Γλαράκη, 7 Μαΐου 1827. Τὸ πρῶτον ἐγγραφο μνημονεύει γράμματα τῆς 29 Ἀπριλίου καὶ τῆς 14 Μαΐου.

37. Βλ. σημ. 35.

38. Κ. Εὐσταθιάδης, ἐνθ. ἀν., σ. 631.

ρισθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ Διοίκηση ἔρχεται νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὴ θέσιν τῶν Ἑλλήνων, πρὶν ἀκόμα ἀναγνωρισθῇ ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία τους.

Ἡ κοινοποίηση τοῦ διορισμοῦ τοῦ T. MacGill πρὸς τὸν Ἀρμοστή τῆς Μάλτας F. Ponsonby μεταβιβάζεται στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἀποικιῶν καὶ στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ F. Ponsonby ἀρνεῖται νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ σὰν πρόξενο, περιμένοντας ὁδηγίες ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Ὁ Lord Dudley, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διάδοχος τοῦ G. Canning, ἐγκρίνει τὴν ἀπάντησιν ποὺ ἔδωκε ὁ Ponsonby στὶς Ἑλληνικὲς ἀρχὰς καὶ δὲν δίνει περισσότερες ὁδηγίες³⁹. Ἔτσι ἡ ἀναγνώριση μένει ἐκκρεμὴς γιὰ ἄρκετὸ διάστημα.

Τὸ θέμα ἀνακινήθηκε, ἀπὸ τὴ Μάλτα τὴ φορὰ αὐτὴ, στὸ τέλος τοῦ 1828. Ὁ F. Hankey, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Διοικήσεως τῆς Μάλτας, ζητεῖ νέες ὁδηγίες ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἀποικιῶν καὶ ἐκθέτει τίς δυσκολίες ποὺ ὑπάρχουν στὴν προκειμένη περίπτωση. «*Ξένοι πρόξενοι, ποὺ προσκομίζουν ἐδῶ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀπὸ τίς ἀναγνωρισμένες κυβερνήσεις ἀναγνωρίζονται κατ' ἔθιμο προσωρινὰ σ' αὐτὴ τὴ θέσιν καὶ ἡ ἀναγνώριση αὐτὴ δημοσιεύεται στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Στὴν περίπτωση ὅμως τοῦ κ. MacGill τοῦτο δὲν ἔγινε καθὼς λοιπὸν πιέζει νὰ γίνῃ κάτι τέτοιο, ὁ Διοικητὴς σὰς παρακαλεῖ νὰ μᾶς στείλετε ὁδηγίες. Σὲ μερικὲς περιπτώσεις οἱ ξένοι πρόξενοι μετὰ τὴν προσωρινὴ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν Τοπικὴ Διοίκηση ἐπιτυχῶς ἀντιστοίχων πρεσβευτῶν τους στὸ Λονδίνο, τὴ συγκατάθεσιν τῆς Α. Μ., αὐτὴ δὲ σὲ κάθε περίπτωση βέβαια ἀνακοινώνεται ἀρμοδίως· ἀλλὰ εἶναι ξεχωριστὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὸν προσωρινὸ διακανονισμό, ποὺ ἀνέφερα πρὶν πάντω, ὁ ὁποῖος (ὅπως ἐξήγησα) δὲν υἱοθετήθηκε ἐδῶ ἀναφορικὰ μὲ τὸν κ. MacGill καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησιν καὶ οὔτε θὰ [υἱοθετηθῇ] μέχρι νὰ λάβω ὁδηγίες σας*»⁴⁰. Ἡ καθυστέρηση ὀφείλεται στὴ δυσκολία ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ἀναγνωρισμένης κυβερνήσεως μὲ καθιερωμένους προξενικὲς ἀρχὰς⁴¹. Ἡ ὀρθὴ διαδικασία προτείνεται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν: «*θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς τὴν ὀρθότητα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κ. MacGill, μέχρις ὅτου ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κοινοποιήσῃ ἐπίσημα τὸ διορισμὸν τοῦ στὴν Κυβέρνησιν*

39. C.O. 158/56, F. Hankey πρὸς R.W. Hay, 18 Ἰουνίου 1827· AYE, 1828/39/2, F. Hankey πρὸς Γ. Γλαράκη, 1 Ἰουλίου 1827· C.O. 159/9f. 220 (ἀντ.), R. W. Hay πρὸς F.O., 4 Αὐγούστου 1827· C.O. 158/57/6391, H. de Walder (F.O.) πρὸς R.W. Hay, 15 Ὀκτωβρίου 1827.

40. C.O. 158/61/292, F. Hankey πρὸς R.W. Hay, 29 Δεκεμβρίου 1828.

41. Τὸ συμπληρωματικὸ ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1827, § 1, λέει ὅτι οἱ δυνάμεις θὰ συνδεθοῦν μὲ τὴν Ἑλλάδα «*αἰδρύνοντας ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας, καὶ στέλλοντας καὶ δεχόμενοι, γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, προξενικοὺς πράκτορες, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ὑπάρξουν στὴν Ἑλλάδα ἀρχὰς ἱκαναὲς νὰ ὑποστηρίξουν τέτοιαις σχέσεσις*»· βλ. εἰς M. Hurst, ἔνθ' ἂν., σ. 183.

τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε μέσω τοῦ κ. Dawkins, τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος στήν Ἑλλάδα, συνοδεύοντας τήν κοινοποίησιν αὐτῇ μέ τὸ πρωτότυπο διάταγμα τοῦ διορισμοῦ»⁴². Ἡ ἀπαιτούμενη δεύτερη αὐτῇ ἐλληνικὴ ἐνέργεια καθυστέρησε· ἡ ἀναγνώριση τοῦ Τ. MacGill πραγματοποιήθηκε τελικὰ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀντιβασιλείας⁴³.

Τότε, μὲ ἐνέργειες τοῦ Σ. Τρικούπη πρὸς τὸν Dawkins, πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας, ἐγινε δεκτὸς ὁ διορισμός του σύμφωνα με τὴ διαδικασία πού εἶχε πρὶν ὑποδειχθῇ⁴⁴.

Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ὅμως, ὁ Thomas MacGill ἔχοντας τὸ διορισμὸ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἀναγνωρίζοταν ἀνεπίσημα στὴ Μάλτα σὰν ὁ ὑπεύθυνος γιὰ τὶς ἐλληνικὲς ὑποθέσεις. Ἔτσι, παρ' ὅτι ὁ διορισμός του ἄργησε νὰ ἐπικυρωθῇ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ἡ προξενικὴ του δραστηριότητα ἦταν οὐσιαστικὴ ἤδη ἀπὸ τὸ 1827.

Στὰ πρακτικὰ τῶν δικῶν πού δημοσιεύονται στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ MacGill· ὁ ἴδιος ὅμως λέει ὅτι συμμετέχει μᾶλλον ἀνεπίσημα στὴ διεξαγωγὴ τῶν ὑποθέσεων: «ὅν καὶ δὲν εἶμαι δημόσια καὶ ἐπίσημα ἀναγνωρισμένος, παρ' ὅλα αὐτὰ ἔχω πολλὴ ἐπιρροή γιὰ τὴν ἀνακούφιση αὐτῶν τῶν δυστυχισμένων ἀτόμων»⁴⁵.

42. C.O. 159/11 f. 14 (ἀντ.), R.W.Hay πρὸς J.Backhouse, 21 Φεβρουαρίου 1829· C.O. 159/10 f. 173 (ἀντ.), R.W.Hay πρὸς F.Hankey, 7 Μαρτίου 1829· C.O. 158/65/108, J. Backhouse πρὸς R.W.Hay, 5 Μαρτίου 1829. Ἡ προτεινόμενη διαδικασία κοινοποιήθηκε στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση μέσω τοῦ Dawkins : F.O. 32/3/7, Aberdeen πρὸς Dawkins, 5 Μαρτίου 1829.

43. Ἐν τῷ μεταξύ κάποιος E. D. Baynes, ἀπὸ τὴ Μάλτα, ὑπέβαλε αἴτηση πρὸς τὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση νὰ διορισθῇ πρόξενος τῆς Μάλτας στὴν Ἑλλάδα· ἡ ἀπάντηση καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτῇ εἶναι ἀρνητικὴ : C.O. 159/11 f. 249 (ἀντ.), R.W.Hay πρὸς E.D.Baynes, 6 Ἀπριλίου 1831. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἀρχίζουν νὰ γίνονται προτάσεις τόσο γιὰ ἐγκατάστασιν προξένων στὰ ξένα ἐμπορικὰ κέντρα (βλ. κατ.), ὅσο καὶ γιὰ ἴδρυση προξενείων τῶν Δυνάμεων σὲ πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας στὴν Πάτρα G.W.Crowe προτείνει τὸ διορισμὸ τοῦ γιοῦ τοῦ ὑποπροξένου Pasqualigo στὴν Καλαμάτα καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ MacGill στὸ Ναύπλιο : F.O. 32/17/114, G.W.Cowe πρὸς Aberdeen, 14 Ἰουλίου 1830. Ὁ S.S.Wilson (ἐνθ' ἀν., σ. 584) ἀναφέρει ὅτι ὁ Τ. MacGill ἦταν καὶ πρόξενος τῆς Βαυαρίας στὴ Μάλτα. Ἄν καὶ ἡ διθεσίᾳ δὲν ἀπαγορεύεται, ἡ ἀλληλογραφία τῆς Διοικήσεως τῆς Μάλτας μὲ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἀποικιῶν δὲν παρέχει ἐνδείξεις γιὰ κάτι τέτοιο.

44. C.O. 158/75/148, F.Ponsonby πρὸς Goderich, 16 Μαρτίου 1833· C.O. 158/78/710, J.Backhouse πρὸς R.W.Hay, 16 Ἀπριλίου 1833· C.O. 159/13 f. 106 (ἀντ.), R.W.Hay πρὸς J.Backhouse, 22 Ἀπριλίου 1833· βλ. ἀν. σημ. 42.

45. AYE, 1827/99/10, Τ. MacGill πρὸς Προσωρινὴ Κυβέρνηση Ἑλλάδος, 7 Μαΐου 1827.

Δίνει τακτικὴ ἀναφορὰ τῶν δικῶν ποὺ διεξάγονται, τῶν καταδικῶν, τῶν ἀθώωσεων καὶ τῆς τύχης τῶν κατηγορουμένων. Στὶς δίκες αὐτὲς δικάζονται ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους καὶ τὰ κατασχεθέντα πλοῖα. «*Ἀλλὰ μὴ ἔχοντας ἐδῶ ἕνα ἄνθρωπο μόνιμα ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν ὑπεράσπιση τῶν δύο αὐτῶν πλοίων ἐθεώρησα καθῆκον μου νὰ τὰ ἀπαιτήσω γιὰ λογαριασμό τῶν ἀντιστοίχων ἰδιοκτητῶν τους. Ἄν ἡ ἐξοχότης σας ἐγκρίνει αὐτὴ μου τὴν ἐνέργεια, ἃς εὐαρεστηθῇ νὰ μὲ ἐφοδιάσῃ μὲ πληρεξουσιοδότηση ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ μὲ ἔγγραφα καὶ ὁδηγίες γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτόν*»⁴⁶. Κατὰ τὴ μεγάλη δίκη τῶν πειρατῶν τῆς Γραμβούσας ὁ MacGill προσπαθεῖ νὰ θέσῃ τὰ λάφυρα ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν· γι' αὐτὸ προτείνει σὰν ἐπιστάτες τους τὸν γιό του καὶ ἕνα γραμματικό⁴⁷. Ἀργότερα, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὸ αἷτημά του αὐτὸ πληροφορημένος ὅτι ἡ κατάληψη τῆς Γραμβούσας ἔγινε ἀπὸ ἀγγλογαλλικὲς δυνάμεις σὲ συνεννόηση μὲ τὶς ἐλληνικὲς ἀρχὲς καὶ μετὰ ἀπὸ συμφωνία τοῦ Κυβερνήτη καὶ τοῦ Sir E. Codrington, ζητεῖ ἕνα ἀντίγραφο τῆς πράξεως αὐτῆς διότι λέει «*προτίθεμαι νὰ ὑποστηρίξω ὅτι οἱ σύμμαχοι ἐνεργοῦν στὴν ὑπόθεσι αὐτὴ μὲ αἵτησι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως*»⁴⁸.

Πιο ἐπιτυχημένες ἦταν οἱ προσπάθειες του γιὰ τὴν προαγωγή τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐπικοινωνιῶν. Ἦδη στὰ τέλη τοῦ 1827 στὶς συνομιλίες του μὲ τὸν Ἰ. Καποδίστρια, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σύντομης παραμονῆς τοῦ τελευταίου στὴ Μάλτα, πρὶν φθάσῃ στὴν Ἑλλάδα, εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκθέσῃ στὸν Κυβερνήτη τὸ σχέδιό του : μόλις ἡ κατάστασι στὴν Ἀνατολὴ σταθεροποιηθῇ, σκεπτόταν, πρέπει νὰ ἰδρυθῇ τακτικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τὴν Μάλτα καὶ Πελοποννήσου· τὸ ταχυδρομικὸ ποὺ θὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ προνόμια καὶ τὶς ἀτέλειες, ποὺ ἀπολαμβάνουν καὶ τὰ πλοῖα μὲ ἰονικὴ σημαία⁴⁹. Σ' αὐτὸ φυσικὰ ἡ Διοίκησι τῆς Μάλτας ἀντιδρᾷ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησι τοῦ ἀναθέτει νὰ ἐξοπλίσῃ καὶ νὰ χρησιμοποίησῃ σὰν κρατικὰ τὰ πλοῖα, ποὺ κατασχέθηκαν ἀπὸ τὰ δικαστήρια τῆς

46. Τὰ πλοῖα εἶναι ἡ πολάκα «Ἀχιλλεὺς» καὶ ἡ σκούνα «Ἀφροδίτη», τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ἀθώωθηκαν στὶς 10 Αὐγούστου 1827. (ΑΥΕ, 1827/99/10, T. MacGill πρὸς Γ. Γλαράκη, 31 Αὐγούστου 1827).

47. ΑΥΕ, 1828/99/1γ, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 21 Ἀπριλίου 1828.

48. ΑΥΕ, 1829/99/1, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 8 Φεβρουαρίου 1829. Γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Γραμβούσας βλ. πρόχειρα Σ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Ἀθῆναι 1925 - 1926, τ. Δ', σ. 172 κ. ἑ.

49. ΑΥΕ, 1827/99/10, T. MacGill πρὸς Γ. Γλαράκη, 14 Ἰανουαρίου 1828. Τὸ ταχυδρομικὸ Ἀγ. Ἀνδρέας, ποὺ ἐκτελοῦσε τὸ δρομολόγιό αὐτὸ διέκοψε τὰ ταξίδια του στὶς ἀρχὲς τοῦ 1825· Ἀ. Λιγνοῦ, ἔνθ' ἄν., τ. ΙΑ', σ. 223, L. Schembri πρὸς Προκρίτους Ὑδρας, Μάλτα 18 Μαΐου 1825 (π. ἡ.).

Μάλτας, και πού επιστράφηκαν στους Έλληνες υπό τὸν ὄρο νὰ μὴ δοθοῦν στοὺς ιδιοκτῆτες τους. Οἱ δυσκολίες πού συναντᾶ εἶναι κυρίως οἰκονομικές· οἱ Έλληνες πού εἶναι ἐγκατεστημένοι στὴ Μάλτα ἀρνοῦνται νὰ συνεισφέρουν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ παρὰ τὴν πιεστικὴ ἐπιμονὴ τοῦ MacGill· Ἔτσι ἀναγκάζεται νὰ πουλήσῃ τὸ «Ἀφροδίτη» γιὰ νὰ ἐξοπλίσῃ τὰ ἄλλα τρία⁵⁰. Τὸ «Lady Codrington», ὁ «Ἄργος» καὶ τὸ «Cambrian», ἐξοπλισμένα κυρίως μὲ ἔξοδα τοῦ Ἀ.Κοντόσταυλου, εἶναι ἔτοιμα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1828, καὶ ἡ ἀναχώρησή τους, πού καθυστερεῖ ἐπειδὴ δὲν ἀνευρίσκονται κατάλληλα πληρώματα, ἀναμένεται μὲ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ ἐμπορίου. Τὸ ἕνα ἀπὸ αὐτά, σὰν ταχυδρομικὸ θὰ ἔκανε ἕνα δρομολόγιο τὸ μῆνα· ἔτσι ἡ Πελοπόννησος θὰ συνδεόταν μὲσω τῆς Μάλτας καὶ τῶν ξένων δρομολογίων μὲ τὰ λιμάνια τῆς δυτικῆς Μεσογείου⁵¹. Ἡ προσπάθεια ὅμως δὲν καταλήγει σὲ μόνιμο ἀποτέλεσμα. Νέα ἀπόπειρα γίνεται τὸ 1832, ἀπὸ τὴ Βρετανικὴ Κυβέρνηση ὅμως, νὰ δημιουργηθῇ ταχυδρομικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἑλλάδος μὲσω Μάλτας⁵². Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὴ Μάλτα εἶναι τόσο οὐσιαστικῆς σημασίας γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ ἐμπόριο, ὥστε ὅταν μετὰ ἀπὸ εἰσήγησιν τοῦ Ἑλλήνα πρεσβευτῆ στοὺς Λονδίνο, Σ. Τρικούπη, τὸ 1834, ἄρχισαν διαπραγματεύσεις γιὰ τὴ σύναψιν ἀγγλοελληνικῆς ἐμπορικῆς συμφωνίας, ὁ MacGill ἐζήτησε ἀμέσως τὴ γνώμη τοῦ Ἀρμοστῆ τῆς Μάλτας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἐνδιαφερόταν ἴσως περισσότερο γιὰ μιὰ συμφωνία μὲ τὴς βρετανικὰς κτήσεις τῆς Μεσογείου παρὰ μὲ τὴν Ἀγγλία. Παρὰ τὴς ἀντιδράσεις τῶν Μαλτέζων ἐμπόρων ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση ἤταν ἀποφασισμένη νὰ προχωρήσῃ στὶς διαπραγματεύσεις⁵³. Καὶ ἡ Ἑλλάδα

50. ΑΥΕ, 1828/99/1, Τ. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 20 Μαρτίου 1828· ΑΥΕ, 1828/99/1γ, Τ. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 21 Ἀπριλίου 1828. Γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἐνὸς ἀπὸ αὐτά, τὸ ὁποῖο μετονομάσθηκε σὲ «Ἄργος» βλ. Δ. Κ α τ η φ ὀ ρ η, «Ὁ Ἑμμ. Ἀντωνιάδης καὶ τὰ περὶ ἀναμειξέως του εἰς τὴν πειρατείαν» Μνήμων Ι (1971), σ. 124, σημ. 57.

51. Σχετικὴ ἀλληλογραφία· ΑΥΕ, 1828/99/1, ἰδιαιτέρα : Τ. MacGill, πρὸς Σ. Τρικούπη, 2 Ἰουνίου 1828· Σ. Τρικούπης πρὸς Τ. MacGill, 11 Ἰουνίου 1828 (π.ή)· Τ. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη 29 Ἰουλίου 1828· Τ. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 8 Αὐγούστου 1828.

52. C.O. 158/72/208, F. Ponsonby πρὸς R. W. Hay, 30 Ἰουνίου 1832.

53. C.O. 159/13 f. 397 (ἀντ.), J. Stephen [πρὸς J. Backhouse, 1 Ἰουλίου 1836. Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι ἡ μόνη κατὰ τὴν ὁποία παρατηρεῖται ὑπεύθυνη ἀνθελληνικὴ ἀντίδρασις στὴ Μάλτα. Παρ' ὅλο πὺ ὁ MacGill ἀναφέρει λαϊκὰς ἐκδηλώσεις κατὰ τῆς ὁρθόδοξης ἐκκλησίας σὲ ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Διοίκηση (βλ. κατ. σημ. 56), δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις, στὶς ἀναφορὰς τοῦ Ponsonby πρὸς τὸ ὑπουργεῖο, ἀντιδράσεων κατὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ προξενείου ἢ ἀνταγωνισμοῦ ἐντοπίων παραγόντων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων.

ἐπέμενε ὅτι δὲν θὰ ἔκλεινε ἐμπορικὴ συμφωνία «στὴν ὁποία δὲν περιλαμβάνεται ἡ νῆσος τῆς Μάλτας»⁵⁴. Ἡ συμφωνία ὑπεγράφη τὸ 1837.

Ὅπου ὑπάρχουν ὀρθόδοξες κοινότητες, ἡ Ρωσία θεωρεῖται ὁ φυσικὸς τους προστάτης. Τὴν ἐποχὴ πού ἡ Ἀγγλικὴ Διοίκηση τῆς Μάλτας διευθετεῖ τὶς σχέσεις τῆς ἐκκλησίας τοῦ νησιοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲ τὴ Ρώμη καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὶς πολιτικὲς ἀρχὲς τοῦ τόπου, καὶ ἀντικαθιστᾷ ἔτσι τὴν παλαιὰ τάξη πού εἶχαν δημιουργήσει οἱ Ἰππότες μὲ ἓνα νέο καθεστῶς, οἱ κληρικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ τῆς Μάλτας ἀπευθύνουν μιὰ ἐκκληση πρὸς τὸν Τσάρο, ζητώντας οἰκονομικὴ ἐνίσχυση. Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ὀφείλεται, ὑποθέτει ὁ MacGill, στοὺς ἱερεῖς τῆς ρωσικῆς μοίρας πού βρισκόταν ἐκεῖ⁵⁵. Συντάσσει τότε ἓνα ὑπόμνημα γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Μάλτας, στὸ ὁποῖο ὑποδεικνύει τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο μπορεῖ αὐτὴ νὰ ἐνισχυθῇ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κράτος καὶ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ἐμπόριο, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποκροῦ καὶ τὴ ρωσικὴ συνδρομὴ⁵⁶. Στὸ τέλος τοῦ 1828 ἀπευθύνει ἓνα ἄλλο ὑπόμνημα πρὸς τὸν F. Ponsonby ζητώντας νὰ τοὺς χορηγηθῇ καταλλήλοτερο οἶκημα γιὰ τὴν τέλεση τῆς λατρείας⁵⁷. Καὶ στὰ δύο αὐτὰ ὑπομνήματα προτάσσει μιὰ ἱστορικὴ εἰσαγωγή. Λόγω τῶν πολλαπλῶν θρησκευτικῶν ἀνταγωνισμῶν ἡ Διοίκηση προσέχει ὥστε νὰ ἱκανοποιηθῇ τὸ αἶτημα τῶν ὀρθοδόξων χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀποτελέσῃ πρόκληση γιὰ τοὺς καθολικοὺς· τοῦτο φαίνεται ἀπλὸ ἀφοῦ ὑπάρχει ἤδη κάποιος χώρος ὅπου συγκεντρώνονται οἱ ὀρθόδοξοι καὶ τὸ μόνο πού ζητοῦν εἶναι νὰ βρεθῇ καταλλήλοτερος. Δὲν πρέπει ὅμως ἐπ' οὐδενὶ νὰ ὑποβληθῇ σὲ ἐξοδα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἢ Ἀγγλικὴ Διοίκηση τῆς Μάλτας⁵⁸. Τὸ οἰκονομικὸ βάρος ἀναλαμβάνει στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὁ Τσάρος· μὲ τὴν ἄδεια τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως χαρίζει στὶς ἑλληνικὲς οἰκογένειες πού

54. C.O. 159/12/340 (ἀντ.), J. Spring-Rice πρὸς F. Ponsonby, 1 Νοεμβρίου 1834.

55. AYE, 1828/99/1, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικούπη, 17 Ἀπριλίου 1828. Ὁ MacGill ἀρνεῖται προηγούμενη γνώση τοῦ γεγονότος. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ρωσίας γιὰ τὴ Μάλτα χρονολογεῖται ἀπὸ τὶς σχέσεις τοῦ τσάρου Παύλου (1796 - 1701) μὲ τὸ Τάγμα τῶν Ἱπποτῶν. Παρ' ὅλο πὺὸ ὁ Ἀλέξανδρος ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὸ Τάγμα καὶ πὺὸ ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων (30 Μαΐου 1814) ἐπιδικάζει τὴ Μάλτα ὀριστικὰ στὴν Ἀγγλία, ἡ μεσογειακὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ Μάλτα. Βλ. N. E. Saul, *Russia and the Mediterranean 1797 - 1807*, Chicago 1970.

56. AYE, 1828/99/ 1 γ, T. Mac Gill πρὸς Σ. Τρικούπη, 21 Ἀπριλίου 1828· ἐσωκλ. τὸ ὑπόμνημα.

57. C. O. 158/61/294, F. Hankey πρὸς R. W. Hay, 31 Δεκεμβρίου 1828· ἐσωκλ. τὸ ὑπόμνημα τοῦ T. Mac Gill πρὸς τὸν F. Ponsonby, 11 Δεκεμβρίου 1928.

58. C. O. 159/10 f. 161 (ἀντ.), R. W. Hay, πρὸς F. Hankey, 19 Φεβρουαρίου 1929.

κατοικοῦν στὴ Μάλτα 200 δουκάτα γιὰ τὴν ἐξεύρεση καλύτερου χώρου λατρείας⁵⁹.

Σὰν πρῶτος πρόξενος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὁ MacGill ἀντιμετώπισε τὸ ζήτημα τῆς διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Διορίσθηκε φυσικὰ ἄμισθος πρόξενος. Στις ἀρχές τοῦ 1828 συνέταξε ἕνα ὑπόμνημα πρὸς τὸν Κυβερνήτη, ποὺ περιέχει κανονισμοὺς προξενικῶν καθηκόντων καὶ περιλαμβάνει: τὰ χρέη τοῦ προξένου, τοὺς κανόνες τῶν ὑπηκόων καὶ τοὺς κανόνες τῶν πλοιάρχων διατεταγμένα κατὰ ἄρθρα⁶⁰. Σύγχρονο πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἕνα ἄλλο ὑπόμνημα περὶ προξενικῆς ἀμοιβῆς, στὸ ὁποῖο προτείνει νὰ ἐπιβληθῇ προξενικὸς φόρος στὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ποὺ εἰσπλέουν στὴ Μάλτα, γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τὰ ἐξοδα τοῦ προξενείου.⁶¹ Τὰ ἐξοδα αὐτὰ εἶναι πολλὰ, οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Μάλτας δὲν συνεισφέρουν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἀδιαφορεῖ. Ἐτσι ὁ MacGill ἐπιβαρύνεται προσωπικά. Τὸ μεγαλύτερο κονδύλιο εἶναι τὰ ἐξοδα τῆς καραντίνας στὴν ὁποία μπαίνουν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, καὶ γιὰ τὴν ὁποία ὁ MacGill ἐπανειλημμένα παραπονεῖται στὴν Κυβέρνησή του. Γιὰ νὰ λύσῃ τὸ οἰκονομικὸ αὐτὸ ζήτημα ἐπωφελεῖται τοῦ ταξειδιοῦ, ποὺ κάνει ὁ γιὸς του Thomas μὲ τὸ «Ἄργος» τὸν Αὐγούστο τοῦ 1828 στὴν Ἑλλάδα.⁶² Τοῦ ἀναθέτει νὰ διευθετήσῃ προφορικὰ μὲ τὸν Τρικοῦπη τὸ ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς ἀμοιβῆς του.⁶³ Μερικοὺς μῆνες ἀργότερα ὁ γιὸς MacGill ξαναπηγαίνει στὴν Ἑλλάδα μὲ σκοπὸ νὰ ἐγκατασταθῇ στὸ Ναύπλιο σὰν ἔμπορος. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ ὁ πρόξενος ζητεῖ πάλι τὴν ἄδεια νὰ ἐπιβάλλῃ προξενικὸ φόρο στὰ εἰσερχόμενα πλοῖα καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὶς μεταφορὲς τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν πληρωμάτων.⁶⁴ Ἐπιμένει ὅτι ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριο τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ μποῦν σὲ τάξη.⁶⁴

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1831, τέσσερα χρόνια μετὰ τὸ διορισμὸ του, δὲν εἶχε λάβει, ὄχι μόνο ὁδηγίες γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ προξένου, ἀλλὰ οὔτε

59. C. O. 158/65/1572, Lieven πρὸς G. Murray, 4 Ἀπριλίου 1829· C. O. 159/11 f. 32 (ἀντ.), G. Murray πρὸς Lieven, 10 Ἀπριλίου 1829· C. O. 158/65/5117, Lieven πρὸς G. Murray, 8 Νοεμβρίου 1829· C. O. 159/10 f. 225 (ἀντ.), G. Murray πρὸς F. Ponsonby, 12 Νοεμβρίου 1829· C. O. 159/11 f. 124 (ἀντ.), G. Murray πρὸς Lieven, 13 Νοεμβρίου 1829.

60. ΑΥΕ, 1828/39/2. Ἔχει τὴ μορφή κοινοποιήσεως διορισμοῦ πρὸς τὸν πρόξενο μὲ συνημμένες τὶς ὁδηγίες πρὸς αὐτόν.

61. ΑΥΕ, 1828/99/2 ἄ.χ.

62. ΑΥΕ, 1828/99/1γ, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικοῦπη, 8 Αὐγούστου 1828.

63. ΑΥΕ, 1828/99/1γ, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικοῦπη, 20 Σεπτεμβρίου 1828. Ὁ MacGill δίνει μεγάλη σημασία στὸ κύρος ποὺ πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ ἀπέναντι στοὺς Ἕλληνες ὑπηκόους καὶ στοὺς προξένους τῶν ἄλλων χωρῶν. Πικρία καὶ εὐθυμία στὸ γράμμα αὐτὸ δείχνουν ὅτι ὁ γιὸς του δὲν ἐπέτυχε τὰ αἰτήματά του.

64. ΑΥΕ, 1829/99/1, T. MacGill πρὸς Σ. Τρικοῦπη, 25 Μαρτίου 1829.

καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ προξενείου. Ζητεῖ ἐπίμονα νὰ ὀρισθοῦν τὰ προξενικά δικαιώματα ποὺ πρέπει νὰ εἰσπράττη, γιατί ἡ κίνηση τῶν ἐλληνικῶν πλοίων στὸ λιμάνι τῆς Βαλέττας εἶναι μεγάλη καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ προξενείου πολ-
λά.⁶⁵ Ἐνας κανονισμὸς γιὰ τὶς προξενικὲς ἀρχὲς θὰ εἶναι σημαντικὴ συν-
εισφορά στὴν πρόοδο τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐλληνικῆς ναυτιλίας, ὑπάρχει
δὲ καὶ τὸ πρότυπο ποὺ εἶχε συντάξει ὁ MacGill κατὰ παράκληση τοῦ Κυ-
βερνήτη τὸ 1828. Παρὰ τὴν ἐπιμονή του, τουλάχιστον μέχρι τὴν ἀφιξὴ τοῦ
᾽Οθωνα, φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχε κώδικας προξενικῶν κανονισμῶν.

Εἶναι ὅμως ἀξιοσημεῖωτο ὅτι, ἂν καὶ δὲν εἶχε θεσπισθῇ προξενικὴ
ἀρχή, ἥδη ἀπὸ τὸ 1829 ἔχουμε αἰτήσεις ξένων ὑπηκόων νὰ ἀναλάβουν τὴν
ὑποστήριξη τῶν ἐλληνικῶν ὑποθέσεων στὴν πόλη ποὺ κατοικοῦν. Οἱ
περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι εὐποροὶ ἄστοι ἢ δυστυχήσαντες ἀριστοκρά-
τες καὶ ἐπιδιώκουν τὸν διορισμὸ γιὰ λόγους γοήτρου καὶ κοινωνικῆς προ-
βολῆς. Ὁ Ἰππεὺς Καμίλλος ἐκ τῶν Μαρκέζων Τρασμόνδων⁶⁶ ζητεῖ νὰ
γίνῃ ἄμισθος «ὑπάτος» τῶν Ἑλλήνων στὴν Παπικὴ Διοίκηση γιὰ τὸ λόγο
αὐτό.⁶⁷ Τιμητικὰ προξενικά καθήκοντα ζητεῖ νὰ ἀναλάβῃ καὶ ὁ F. Moll
στὴν Ἀμβέρσα μὲ συστατικὸ γράμμα τοῦ J. Eynard.⁶⁸ Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ
Eynard προτείνει καὶ κάποιον F. Emery, ἀντιπρόσωπο πορτογαλλικοῦ ἐμ-
πορικοῦ οἴκου στὸ Rio Janeiro, σὰν ἄμισθο πρόξενο τῆς Ἑλλάδος στὸ
μακρινὸ αὐτὸ ἐμπορικὸ κέντρο.⁶⁹ Ὁ Σπυρίδων Βάλβης ὅμως, πρόσφυγας
ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι στὸ Λιβόρνο, ζητεῖ νὰ διορισθῇ «ἐπιστάτης» τῆς ἐλλη-
νικῆς σημαίας στὸ Λιβόρνο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ συντηρήσῃ τὴν πολυά-
ριθμὴ οἰκογένειά του.⁷⁰ Καὶ κάποιος Κ. Παπαδάκης, ἔμπορος τῆς Ὁδησ-
σοῦ, ζητεῖ νὰ διορισθῇ ἔμμισθος πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος στὴν Πύλη
γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του.⁷¹ Ὁ P. Chasseaud, Ἀγγλος
ὑπῆκοος καὶ πρόξενος τῆς Πρωσσίας στὴ Θεσσαλονίκη, προβλέποντας
ὅτι σύντομα θὰ διορισθοῦν πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος στὰ ὀθωμανικὰ κέντρα,

65. AYE, 1831/39/2, T. Mac Gill πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, 7 Ἀπριλίου 1831. Παρακαλεῖ ἡ ἐξόφληση νὰ γίνῃ στὸ γιό του ποὺ βρίσκεται στὸ Ναῦπλιο.

66. Chevalier Cammille des Marquis Trasmonde.

67. AYE, 1829/44/2, C. Trasmonde πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Ρώμη 14 Νοεμ-
βρίου 1829.

68. AYE, 1830/44/2, F. Moll πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Παρίσι 1 Φεβρουα-
ρίου 1830,

69. AYE, 1830/44/2, J. Eynard πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Παρίσι 7 Μαρτίου 1830.

70. AYE, 1829/44/2, Σ. Βάλβης πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Λιβόρνο 24 Ὀκτω-
βρίου 1829· AYE, 1830/44/2, Καποδίστριας πρὸς Σ. Βάλβη, Ναῦπλιο 14/26 Ἰουνίου
1830 (σχ.). Σ. Βάλβης πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Λιβόρνο 19/31 Αὐγούστου 1830.

71. AYE, 1830/44/2, Κ. Παπαδάκης πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Ὁδησσοῦς 24 Ἀπρι-
λίου 1830 (π. ἡ.).

ζητεῖ νὰ διορισθῇ αὐτὸς πρόξενός της στὴν πόλη αὐτή.⁷² Τέλος, ὁ F. Romby, πρόξενος τῆς Γαλλίας στὸ Carloforte τῆς Σαρδηνίας, προτείνει νὰ διορισθῇ καὶ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ὁ Κυβερνήτης ἔχει ἀποφασίσει νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἵδρυση προξενείων στὰ ἐμπορικὰ κέντρα.⁷³

Ἔτσι ἡ ἵδρυση τοῦ ἐλληνικοῦ προξενείου στὴ Μάλτα παρέμεινε ἓνα γεγονός μοναδικὸ καὶ ἄσχετο μὲ τὴ γενικώτερη ἐλληνικὴ πολιτικὴ στὸ θέμα τῶν προξενικῶν θεσμῶν· τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὴ νόθο του κατάστασι καὶ τὴ λανθάνουσα ἐπιβίωσή του.

72. ΑΥΕ, 1830/44/2, P. Chasseaud, πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, Θεσσαλονίκη 15 Ὀκτωβρίου 1830 (π. ἡ.).

73. ΑΥΕ, 1830/44/2, σχ. πρὸς P. Chasseaud, Ναύπλιο 20 Νοεμβρίου 1830 (π. ἡ.). Βλ. καὶ ἀλληλογραφία Κυβερνήτη - F. Romby μὲ ἀφορμὴ τὴν αἴτησι τοῦ τελευταίου (15 Ἰουλίου 1831). Ἡ Κυβέρνησι δὲν ἀπορρίπτει τὴν αἴτησή του, οὔτε ὅμως καὶ ἱδρύει προξενεῖο στὸ Carloforte· ἐπειδὴ ὁ F. Romby εἶναι πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐκεῖ, ἐμπιστεύεται τὴν προστασία τῶν Ἑλλήνων στὸ γαλλικὸ προξενεῖο· ΑΥΕ, 1831/44/2, F. Romby πρὸς Ἰ. Καποδίστρια, 15 Ἰουλίου 1831· ΑΥΕ, 1832/44/2, F. Romby πρὸς Γ. Γλαράκη, 29 Μαρτίου 1832· ΑΥΕ, 1832/44/2, F. Romby πρὸς Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, 18 Αὐγούστου 1832.